

Vertrouwen in de politiek

Gemeente Delft

Hoe denken Delftenaren over de lokale politiek?

Er wordt landelijk veel onderzoek gedaan naar de (veranderende) relatie tussen overheid en burger en mogelijkheden om deze relatie op een andere manier vorm te geven.

In de Omnibusenquête 2023 is aan inwoners van Delft gevraagd naar hun vertrouwen in het landelijke en lokale bestuur. Welk cijfer geeft de Delftenaar hieraan? Daarnaast is er een aantal stellingen voorgelegd over democratie, respect en vertrouwen in elkaar.

In deze factsheet komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- Vertrouwen in de politiek.... wat is vertrouwen?
- Betrokkenheid van burgers bij de politiek
- Hoe staat het met het vertrouwen in de politiek?
- Vertrouwen onder Delftenaren
- Democratie, vertrouwen in elkaar en respect

Wil je meer informatie over de cijfers?

Neem contact op met Graziella Vitale van Gegevensmanagement/Onderzoek en Statistiek (gvitale@delft.nl).

Wil je meer weten over politiek vertrouwen?

Vraag dan Maria Berger van Bestuur (mberger@delft.nl) voor meer informatie.

Vertrouwen in de politiek.... wat is vertrouwen?

Belang van vertrouwen

Vertrouwen is de basis onder elke relatie. Een gevoel van verbondenheid met de medemens of de gemeenschap waartoe men behoort en samenhang in de maatschappij zijn cruciaal om als samenleving te functioneren. Vertrouwen is een belangrijk ingrediënt van beide.

De aandacht die er wordt besteed aan het vertrouwen in de politiek en de afstand tussen burgers en politiek is begrijpelijk: het idee is dat (enige mate van) vertrouwen of steun er op wijst dat mensen de democratie en haar instituties (nog) legitimiteit toekennen, wat van belang is voor de stabiliteit van de democratie. De vrees is dat bij een al te groot gebrek aan vertrouwen en legitimiteit, mensen afhaken of zich actief gaan verzetten, en – in het uiterste geval – niet meer bereid zijn zich aan wetten en regels te houden.

Betrokkenheid van burgers bij de politiek

Onderzoeksbureau Motivaction heeft middels sociologisch onderzoek diverse sociale milieus onderscheiden, dat wil zeggen groepen Nederlanders die op eenzelfde wijze in het leven staan. Deze sociale milieus zijn gegroepeerd in vier **burgerschapstijlen**:

Buitenstaanders/inactieve burgerschapstijl

De buitenstaanders/inactieve burgerschapstijl staat in de eerste plaats voor een afzijdige houding ten opzichte van de samenleving en de politiek. Het belangrijkste motief voor afzijdigheid is desinteresse. Eigen belang gaat voor algemeen belang, wat overwegend tot uitdrukking komt in een wantrouwende en intolerante houding tegenover gezag. Over het algemeen is het opleidingsniveau van deze groep laag tot gemiddeld.

Plichtsgetrouwen/afhankelijke burgerschapstijl

Men ervaart een grote afstand tot de overheid. Dit is niet uit desinteresse, maar komt voort uit de moeite met de complexiteit van de moderne tijd en een gebrek aan vaardigheden om mee te gaan in de kennis- of informatiesamenleving. Reactie hierop is dat men zich richt op de directe omgeving en ook voornamelijk op lokaal niveau maatschappelijk betrokken is. Stemmen bijvoorbeeld doet deze groep vaak wel, uit een innerlijk gedreven plichtsbesef. Men is niet alleen plichtsgetrouw, maar ook gezagsgetrouw. Over het algemeen is het opleidingsniveau van deze groep laag tot gemiddeld.

Pragmatici/conformistische burgerschapstijl

Eigen belang en materialisme spelen bij deze burgerschapstijl een belangrijke rol. Het zijn burgers die zich niet direct betrokken en verantwoordelijk voelen, maar zo slim mogelijk omgaan met wat op hen afkomt. Deze houding laat zich kenmerken als reactief. Men is op afstand betrokken. Wanneer het eigen belang in het geding is, wordt men actief betrokken. Het opleidingsniveau van deze groep is divers.

Maatschappijkritici/verantwoordelijke burgerschapstijl

Een betrokken en verantwoordelijke houding ten aanzien van de samenleving is karakteristiek voor deze burgerschapstijl. De stijl hoort bij burgers met een visie die rekening houdt met het algemeen belang. Er is sprake van maatschappijkritiek maar ook van initiatief en participatie. Dit is een actieve burgerschapstijl: men reageert niet alleen wanneer het eigen belang in het geding is, maar roert zich ook uit ideologische motieven. Men is kritisch, maar heeft in het algemeen vertrouwen in de overheid en stelt zich coöperatief op ten aanzien van de overheid. Over het algemeen is het opleidingsniveau van deze groep hoog.

Hoe staat het met het vertrouwen in de politiek?

In september 2022 rapporteerde het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) over de nieuwste cijfers uit het Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB). Met het COB onderzoekt het SCP waarover burgers zich zorgen maken, wat ze belangrijk vinden, hoe het met henzelf, en met de maatschappij en de politiek gaat. Maar vooral onderzoekt het COB waarom burgers iets vinden. Het brengt de mening van burgers en de stemming in het land in kaart.

Laag vertrouwen

Het vertrouwen in de politiek was in het najaar van 2021 en de winter van 2021/2022 laag, maar zij was niet lager dan ooit. De vertrouwensdaling valt op, omdat er een enorme vertrouwensstijging aan het begin van de coronacrisis aan vooraf ging.

De publieke onvrede over de politiek lijkt op dit moment breder gedeeld dan gemiddeld in de afgelopen tien jaar het geval was. Het aandeel Nederlanders dat **de regering en de Tweede Kamer** een voldoende geeft, is relatief laag en niet gestegen na het aantreden van een nieuw kabinet. Bijna de helft van de mensen die vinden dat Nederland de verkeerde kant opgaat, noemt de politiek daarvan als een van de redenen. Een gebrek aan vertrouwen hangt sterk samen met partijvoorkeur.

De verschillen naar opleidingsniveau zijn aanzienlijk: het vertrouwen onder hoogopgeleiden (HBO en WO) ligt veel hoger dan onder mensen met een opleiding t/m vmbo of mbo. Hoe iemands opleidingsniveau doorwerkt in politiek vertrouwen is niet toe te wijzen aan één factor. Het kan te maken hebben met verschillen in materiele zekerheid, in politieke kennis en cognitieve vaardigheden, maar ook het ouderlijk milieu kan van invloed zijn. Verklaringen voor dit verschil kunnen ook gezocht worden in de ervaren culturele afstand die mensen met een lager opleidingsniveau hebben tot politici.

De tevredenheid met de **democratie** is weliswaar iets gedaald, maar nog steeds is een ruime meerderheid van de mensen voldoende tevreden, zij het dat vrijwel iedereen van mening is dat het beter kan.

Het lage vertrouwen in de winter van 2021/2022 heeft voor veel mensen te maken met de lange formatie die uiteindelijk leidde tot een coalitie met dezelfde partijen en vaak ook dezelfde ministers. Men heeft het idee dat de politiek vooral met zichzelf bezig was, terwijl er grote problemen waren.

Vaker erg kritisch dan diep wantrouwend

Een gebrek aan vertrouwen is niet per definitie een probleem en blind vertrouwen van de burgers is niet per se het nastreven waard. Het is van belang een onderscheid te maken tussen kritische of sceptische burgers en burgers met diep wantrouwen.

Een **actieve kritische houding** is vanuit een democratisch oogpunt wenselijk. Mensen volgen de overheid niet blind, maar dragen bij aan het systeem van *checks and balances* door het optreden van politici kritisch te volgen en te beoordelen, en als het hen niet zint in actie te komen.

Een **passieve kritische houding** draagt vermoedelijk al iets minder bij, maar is nog steeds niet problematisch: mensen evalueren de politiek op enige afstand en vellen er een oordeel over. Ze zijn er op enige afstand bij betrokken.

Bij **wantrouwen** ligt dat anders: dat zou samenhangen met gevoelens als apathie, afkeer en boosheid en leiden tot afhaken of het stemmen op antisysteempartijen. Mensen haken af of gaan zich actief tegen de overheid verzetten. Bij mensen met wantrouwen is de kans groter dat ze op antisysteempartijen stemmen en de wil om wetten en regels niet na te leven is in deze groep groter. Als het wantrouwen sterk gekoppeld is aan partijvoorkeur en die partijen het systeem actief ondermijnen of uitgesloten worden van regeringsdeelname, kan wantrouwen ook overslaan op houdingen over de democratie en daarmee de steun voor de democratische rechtsstaat ondergraven.

Kijkend naar de resultaten van het COB onderzoek dan het lijkt SCP aan te nemen dat de grootste groep Nederlanders te typeren is als passieve of actieve kritische burgers.

Wat is er te doen aan het lage vertrouwen in politiek?

Dat is een lastige vraag, want laag vertrouwen kan een nuttige reactie zijn op uiteenlopende ontwikkelingen die bijgestuurd zouden moeten worden.

Als het lage vertrouwen te maken heeft met het feit dat burgers de politiek kritisch volgen, dan is er niet veel noodzaak om het vertrouwenscijfer te verbeteren.

Het is vooral belangrijk om te voorkomen dat kritische burgers wantrouwend worden of dat wantrouwende burgers zich helemaal terugtrekken.

Daarvoor is het beter om niet te veel te focussen op de vertrouwensontwikkeling op de korte en middellange termijn, maar te zorgen dat de basis van vertrouwen op orde is. En die ligt in een evenredig kiesstelsel, een onpartijdig openbaar bestuur en het ontbreken van corruptie.

Vertrouwen is niet iets waarop de overheid zou moeten sturen, maar een gevolg van overheidshandelen.

Als de overheid haar werk goed doet, dan volgt het vertrouwen waarschijnlijk vanzelf.

Er zijn hierbij ten minste drie dingen van belang:

- responsief zijn: luisteren naar de wensen en belangen van mensen, besluiten het beleid daarop aan te passen of niet, en verantwoorden waarom je die beslissingen neemt;
- rechtvaardig zijn: onpartijdig zijn, vermijden van corruptie;
- resultaat boeken: maatschappelijke problemen en crises moeten adequaat worden aangepakt.

Verder zou de overheid transparant moeten zijn, zodat het beleid controleerbaar is en politici ter verantwoording kunnen worden geroepen.

Er moet rekening gehouden worden met het feit dat de handelingsruimte van de overheid beperkt is. Het budget is niet eindeloos en Nederland moet zich aan internationale afspraken houden. Daar komt op het moment nog bij dat de problemen zich lijken op te stapelen; de oorlog in Oekraïne zorgt voor hoge prijzen, er is een gastekort en er zijn zorgen over de economie. Dan zijn er ook diverse crises: een coronacrisis, een wooncrisis, een stikstofcrisis, een klimaatcrisis en een asielcrisis.

Vertrouwen onder Delftenaren

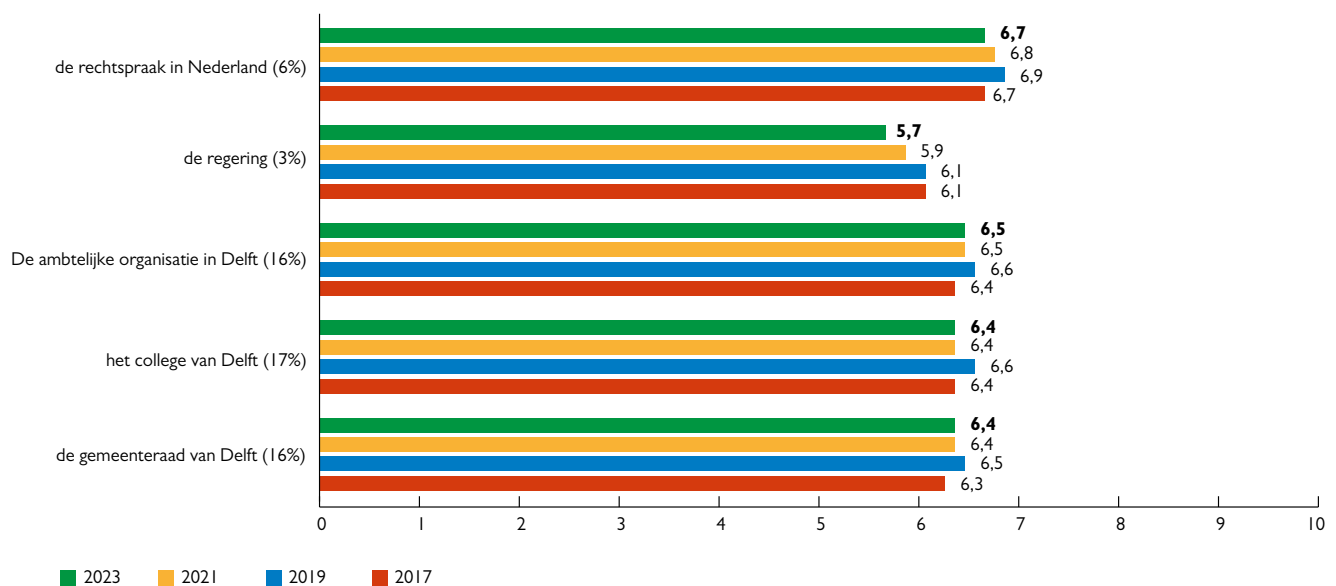
In de **Omnibusenquête 2023** is Delftenaren gevraagd een rapportcijfer te geven voor het vertrouwen dat zij hebben in een aantal politieke instituties.

Uit onderstaand figuur valt af te lezen dat de rechtspraak in Nederland gemiddeld het meeste vertrouwen krijgt, de gemiddelde score is een 6,7. De regering krijgt het laagste gemiddelde cijfer, namelijk een 5,7.

Op lokaal niveau vinden meer mensen het lastig om deze vraag te beantwoorden. De gemeenteraad en het college krijgen beiden een 6,4 gemiddeld en de ambtelijke organisatie een 6,5. Het lokale bestuur wordt dus iets hoger gewaardeerd dan de regering.

Gemiddeld rapportcijfer vertrouwen in instituties 2023, 2021, 2019 en 2017 (tussen haakjes het % weet niet in 2023)

Bron: O&S Delft, Omnibus 2023, 2021, 2019 en 2017

Verschillen

Bewoners van de wijk Tanthof geven gemiddeld het laagste cijfer aan de Nederlandse regering, een 5,3 (Delft: 5,7). De gemeenteraad van Delft krijgt van deze wijkbewoners net een voldoende (6,0 en Delft: 6,4). Kijken we naar de gemiddelde cijfers voor alle instituties, dan valt op dat bewoners van de wijk Binnenstad over het geheel genomen meer vertrouwen hebben.

Over het algemeen hebben jongeren tot 34 jaar gemiddeld meer vertrouwen in de genoemde instituties dan 55 plussers.

Een ander verschil is te zien bij de woonduur in Delft; hoe langer men in Delft woont, hoe meer het vertrouwen in de genoemde instituties afneemt.

Zoals gezegd is er een groot verschil in waardering van de politiek tussen hoger en lager opgeleiden. Dit zien we ook terug in de Omnibusenquête. Hoe hoger het opleidingsniveau, hoe hoger het gemiddeld cijfer voor vertrouwen in de genoemde instituties.

Rapportcijfers vertrouwen in instituties, naar opleidingsniveau

Instituut	Delft	laag opgeleid	midden opgeleid	hoog opgeleid
de rechtspraak in Nederland	6,7	5,5	6,2	7,3
de regering	5,7	4,8	5,3	6,2
de ambtelijke organisatie in Delft	6,5	5,9	6,1	6,9
het college van Delft	6,4	5,9	6,1	6,8
de gemeenteraad van Delft	6,4	5,8	6,0	6,8

bron: O&S Delft, Omnibus 2023

Mening op stellingen over politiek

In de Omnibusenquête leggen we de Delftenaren al een aantal jaar een drietal stellingen voor die betrekking hebben op de Delftse politiek:

“Delftse burgers hebben wel degelijk invloed op de gemeentepolitiek”

“De politieke partijen in Delft zijn alleen geïnteresseerd in mijn stem en niet in mijn mening”

“Raadsleden bekommeren zich niet om de mening van de Delftenaren”

Over het geheel genomen kan geconcludeerd worden dat Delftenaren geen uitgesproken mening over de Delftse politiek hebben; mensen antwoorden vaak neutraal of geven aan geen mening te hebben (zie onderstaande Figuur). Deze conclusie komt overeen met de bevindingen uit het landelijke Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB).

“De Delftse burgers hebben wel degelijk invloed op de gemeentepolitiek” is de stelling waarmee het grootste deel van de Delftenaren het eens is (34%, tegenover 15% oneens). Dit aandeel is sterk toegenomen ten opzichte van 2008 (22% eens, tegenover 23% oneens).

Volgens een kwart van de Delftenaren zijn de politieke partijen in Delft alleen geïnteresseerd in de stemmen en niet in de meningen van burgers (24% eens, tegenover 18% oneens). Dit aandeel is sterk afgenomen ten opzichte van 2008 (32% eens, tegenover 12% oneens).

De stelling met het grootste aandeel dat met weet niet/geen mening antwoordt (36%) is “Raadsleden bekommeren zich niet om de mening van de Delftenaren”.

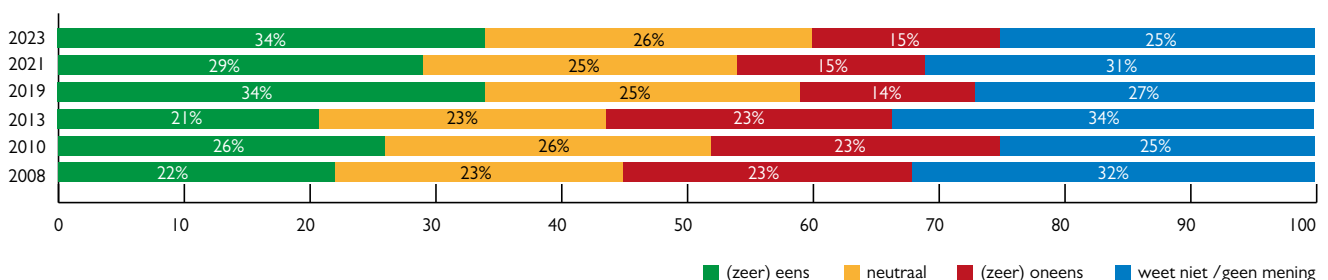
Van de Delftenaren is 13% het eens met deze stelling en 22% oneens.

Ook hier zien we een positieve ontwikkeling verschuiving ten opzichte van 2008: het aandeel dat het eens is met deze stelling is afgenomen van 23% in 2008 tot 13% in 2023.

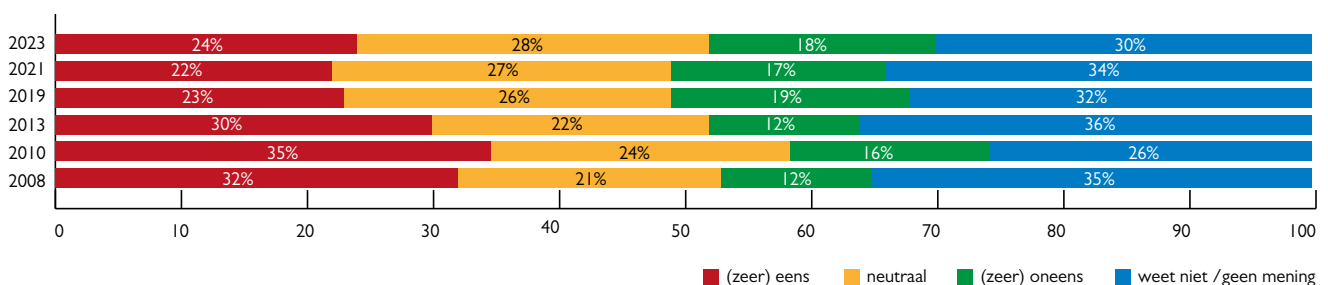
Vergelijking 2021-2008

Bron: O&S Delft, Omnibus 2023, 2021, 2019, 2013, 2010 en 2008

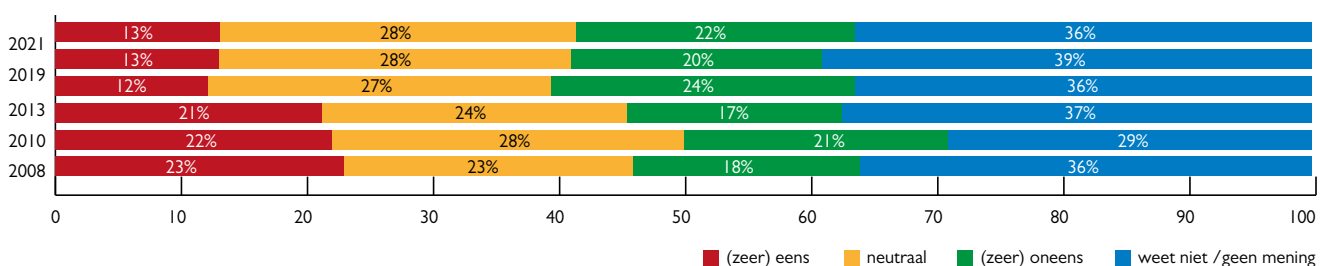
"Delftse burgers hebben wel degelijk invloed op de gemeentepolitiek"

"De politieke partijen in Delft zijn alleen geïnteresseerd in mijn stem en niet in mijn mening"

"Raadsleden bekommeren zich niet om de mening van de Delftenaren"

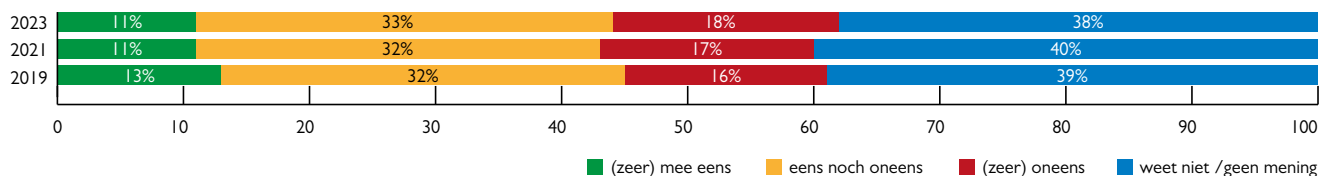
Naast deze stellingen zijn er vanaf 2019 twee nieuwe stellingen voorgelegd aan de inwoners van Delft. Een tiende deel van de Delftenaren (11%) voelt zich gehoord door het college van Delft, een groter deel (18%) voelt zich niet gehoord.

Van de Delftenaren vindt 17% dat het college goed weet wat er leeft onder de inwoners, 15% is het hier niet mee eens. Voor beide stellingen geldt dat vier op de tien Delftenaren aangeven het niet te weten of er geen mening over te hebben.

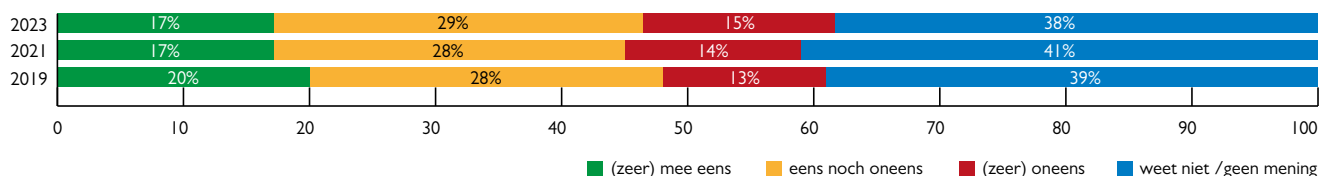
Stellingen politiek

Bron: O&S Delft, Omnibus 2023, 2021 en 2019

"Ik voel me gehoord door het college van Delft"

"Het college van Delft weet goed wat er leeft onder de inwoners"

Democratie, vertrouwen in elkaar en respect

Een ruime meerderheid (94%) van de inwoners van Delft vindt **dat iedereen recht heeft voor zijn of haar mening uit te komen**.

Ook een ruime meerderheid (88%) geeft **aan eigen keuzes over het leven te kunnen maken**.

Twee derde van de Delftenaren is van mening dat de meeste mensen wel te vertrouwen zijn (in 2021 lag dit aandeel op 70%).

Bewoners van Binnenstad (77%) en Hof van Delft (71%) vinden dit in grotere mate. Bewoners van Buitenhof (56%) en Voorhof (58%) vinden dit in mindere mate. Bij opleidingsniveau zien we ook verschillen: 74% van de hoogopgeleiden vindt dat de meeste mensen wel te vertrouwen zijn, onder laagopgeleiden ligt dit aandeel op 52%. Onder Delftenaren met een Nederlandse etniciteit ligt dit aandeel op 71%, onder Delftenaren met een westerse etniciteit op 63% en onder Delftenaren met een niet-westerse etniciteit op 53%.

Zes op de tien inwoners van Delft (59%) vinden **de aanwezigheid van verschillende culturen een winst voor de stad**.

Delftenaren met een niet-westerse (76%) en westerse (70%) etniciteit zijn het hier in grotere mate mee eens, onder Delftenaren met een Nederlandse etniciteit ligt dit percentage op 52%. Ook inwoners met een hoog opleidingsniveau (70%), jongeren van 18-24 jaar (72%) en 25-34 jaar (68%), bewoners van Binnenstad (74%) en Wippolder (66%) staan positief

tegenover de aanwezigheid van verschillende culturen in de stad.

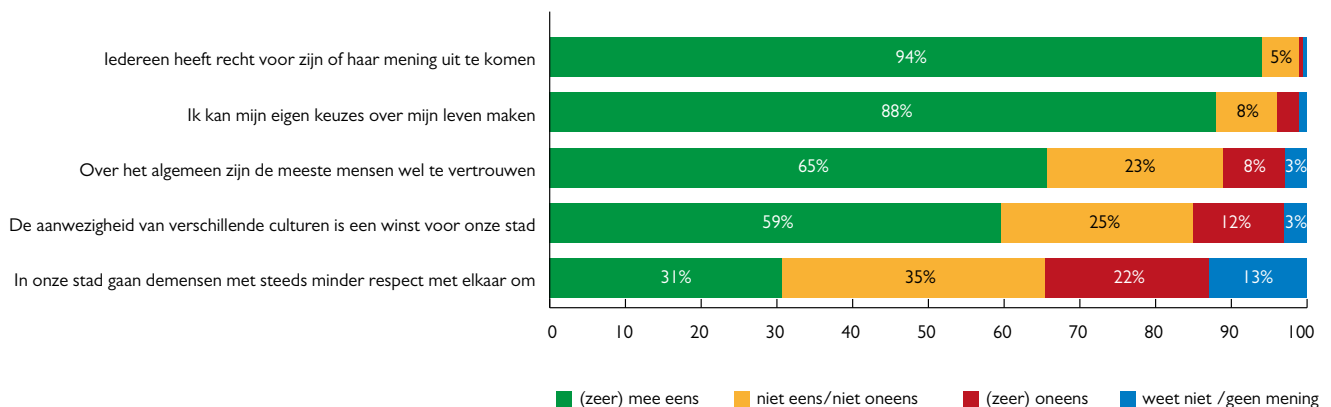
Delftenaren met een laag opleidingsniveau (32%), ouderen van 55-64 jaar (52%), 65-74 jaar (43%) en 75-plussers (35%) zijn het in mindere mate eens met deze stelling. Dat geldt ook voor bewoners van Tanthof (46%).

Over de stelling **“In onze stad gaan de mensen met steeds minder respect met elkaar om”** zijn de meningen verdeeld; 31% van de Delftenaren is het er mee eens, 35% noch mee eens noch mee oneens, 22% is het er mee oneens en 13% antwoordt met “weet niet/geen mening”. Bewoners van Binnenstad (31%), jongeren van 18-24 jaar (34%) en 25-34 jaar (29%), niet-westers (35%) en westerse etniciteit (33%) en hoogopgeleiden (27%) zijn het hier in grotere mate *niet mee eens* (Delft: 22%).

Bewoners van Tanthof (38%) en Buitenhof (37%), laagopgeleiden (48%), midden opgeleiden (37%) en inwoners van 45-54 jaar (37%), 55-64 jaar (38%), 65-74 jaar (40%) en 75-plussers (43%) zijn het er in grotere mate *mee eens* (Delft: 31%).

Stellingen over de democratie en normen en waarden

Bron: O&S Delft, Omnibus 2023

Gebruikte bronnen:

- Motivaction “Burgerschapstijlen en overheidscommunicatie”, Amsterdam, 2001
- SCP, Continu Onderzoek Burgerperspectieven, 2022, kwartaal I
- WRR “Vertrouwen in burgers”, 2012
- O&S Delft, Omnibussenquête, 2023